

Integratsioonilised õppekavalaagrid üldhariduskoolidele 1999. a (Põhjamaade ja ÜRO Arenguprogrammi toetusel rakendunud projekt)

Õppekavalised integratsioonilaagrid, millest osalema olid kutsutud vene ja eesti õppekeelega üldhariduskoolide 3-liikmelised meeskonnad, toimusid:

21 — 24 märtsil Põltsamaal,

23 — 26 aprillil Tartus,

2 — 5 mail Tartus,

1 — 14 mail Tartus,

14 — 17 juunil Jänedal,

28 juunist — 1 juulini Noarootsis

6 — 9 juulil Noarootsis.

25 — 28 oktoobril Jänedal - koondlaager pilootkoolide võrgustikus osaleda soovijaile

Üldist

Laagrite eesmärgid:

- 1) mõtestada integratsiooni mõiste sisu ja tegevusraamistikku,
- 2) mõtestada paljurahvuselise ja -kultuurilise Eesti väljakutsed haridusele,
- 3) kujundada eesti ühiskonna ja hariduse arengu stsenaariumide integratsiooniline tõlgendus,
- 4) teadvustada demokraatia kui tegevus- ja otsustuspõhimõtte vajalikkust ja võimalusi koolielus,
- 5) esitleda koolide õppekava ja kooli arengukava koostamise kogemusi,
- 6) hinnata kooli õppekavasid, nende koostamise protsessi.

Koolitusmeeskonda kuulus **17-liikmeline toimkond, 11 lektorit ja 10 tugiisikut** (vt lisa 1), **Elsa Gretškina**, Nadežda Paroli ja Kai Võlli **juhtimisel**. Kuigi koolitusmeeskond kujunes poole suuremaks kui eelmisel aastal, jäi laagrite läbiviimise põhikoormus siiski ühtedele ja samadele inimestele. Koolitusmeeskondi oleks vaja rohkem, et koolitust kontsentreerida lühemasse aega ja mitte panna nii suurt koormat 15 inimesele.

Eeltöodes keskenduti laagri üldskeemile: üksikute päevade temaatika ja ülesehitus. Jätkati ennast õigustanud raamatukogu ja metoodikakabinetiga, kirjastuste näitustega, võimaldati tellida paljundust huvi pakkunud materjalidest. Toimkonna seminarides arendati laagrite korraldust ja temaatikat enesekriitiliselt ja konstruktiivselt. Täpsustati toimkonna koosseis iga laagri jaoks, nimetati laagrite mänedžerid ja lepiti kokku nende ülesanded. Räägiti läbi töövormide žanritunnused ja laagrite spetsiifika. Täpsustati laagrites osalejate rolle oma kooli meeskonnana, rühmatöö meeskonnana, laagris moodustatud kooli õppenõukogu liikmena.

Eraldi arutleti selle üle, missugused tegevused ja partnerid on olulised jätkuvaks kooliarenduslikuks tegevuseks sellesama projekti raames. Seati eesmärgiks koostöö teiste õppekavakoolitajatega. Enamasti jäädi siiski väljaspoolseteks vaatlejateks, valmis vajadusel lektorina esinema, toimkonna arutlustes kaasa tegema tugiisikuna.

Eelmise aasta kogemuste arvestamisest

Laagrite ettevalmistamisel tähtsustati eelmise aasta kokkuvõttest järgmisi asjaolusid.

- 1 *Oluline ja tagasisides tunnetatav oli vene õppekeelega koolide suhtes ilmutatud huvi tagasipeegeldumine. Väga positiivselt mõjusid kõigile koolidele mõeldud laagrite toimumise fakt, laagri oma raamatukogu, kirjastuste raamatunäitused, venekeelsete õppekavatrükiste olemasolu, koolidele kaasaantud materjalid ja raamatud, videokassetid, loengud, otsekontaktid toimkonna liikmetega, ministeeriumi esindajate pidev kohalolek.*
- 2 *Ühtse sihtgrupina teadvustati, et aktsepteeritakse olemist Eesti haridussüsteemis, kuigi oma osa pole konkreetselt mõtestatud. Ühenduses mõistetega identiteet ja integratsioon teadvustasid avarad tõlgendusvõimalused, mitmeplaansilisuses ühtse ja erilise määratlemise vajadus. Seega vajavad*

- edasises süvenevat käsitus just integratsiooni ja identiteedi blokid, järjepideva arengu tagamise idee.
- 3 Laagris fikseeriti oma kooli ja vene õppekeele kooli seisund õppekavaarenduses, tunnetati end professionaalide grupina. Õpiti-õpetati vastastikku. Hakati teistes koolides enam nägema partnerit, pandi alus võistlejast jagajaks kujunemisele. Olulisele kohale jõudis kooli kui avatud süsteemi teadvustamine.
 - 4 Õpetajate uuendusmeelsuse kujundamise kõrval tähtsustati oluliselt kooli hoolekogu, kohalikku omavalitsust.
 - 5 Uues valguses nähti opositsiooni: ministeerium laagri initsiaatorina kujundas ametnikest kolleegid, kes on valmis dialoogiks. Oluliseks peetakse ministeeriumi koordineerimist, et käivitada ja toetada olulisi tegevusi (üleriigiline tasand, regiooni tasand, kooli tasand).
 - 6 Mõisteti, et kooli õppekava kujundamine on kooli arengu eeldus ja ressurss. Mõisteti, et oma erilisus, oma potentsiaal tuleb endal avastada ja raamprogramm toetab seda, et olulised on omanäolisuse otsinguid nii üksikikoolidena kui ka "vene koolina".
 - 7 Saadi näiteid mitmetest lähenemistest kui ühtse raami tõlgenduserisustest.
 - 8 Teravalt tunnetati vajadust kaasata HOde töötajaid, uusi toimkondi. Peeti oluliseks täpsustada HOde ja HMi rolli
 - 9 Koostöö võrgustiku kujunemise eeldused koolide poolelt on olemas. Pakuti võrgustiku kujundamise ideid organisatsioonilisest, temaatilisest ja regionaalsest aspektist lähtudes, üksikaspektidest terviku kujundamine peaks olema järgmine ülesanne.
 - 10 Projekti edasine kulg võiks olla seotud selle võrgustiku kujunemise-kujundamise raamiga. Tähtsustati võrgustiku kujundamise kolme subjekti: muutuste agendid/pilootkoolid/koolitustoimkonnad.
 - 11 Nagu toimkonda nii ka koolimeeskondi iseloomustavad rahulolu ja jätkamisvalmidus.

Võrreldes eelmise suve laagritega peeti oluliseks järgmisi uuendusi:

- osalemisvõimaluste suurendamine: 3 laagri asemel pakuti välja 8;
- koolituse pikkus 4 päeva;
- osalejate ringi laiendamine: kaasatakse ka eesti õppekeele koolid;
- seotus teiste projektidega - Eesti-Taani "Eesti venekeelse kooli arengumudel" (materjalid, esinemised); "Eesti keele kui teise keele õpetajate täiendkoolituse võrgustik" (pilootkoolide roll);
- kohaliku hariduselu tähtsustus (Maavalitsuste Kultuuri – ja Haridusosakondade esindajate esinemised);
- teoreetilise integratsiooniploki esitus;
- osalejate aktiivsus laagripäevade sisu valikutes ja enese kui õppija hindamisel (üks koolituspäev koolituspakkumiste valiku alusel - koolititavaist kujundatud nn virtuaalsetele koolidele);
- rõhk praktika (kooli õppekavakogemuste) vahendamisel;
- nn koolituskoordineatorite rakendamine mitmekesise programmi korralduse tagamiseks; laagrite ülevaatlikustamine sõnas ja pildis.

Nõudeis koolitusbaasile arvestati enam olulist heaolu, lektoritele ja toimkonnale vajalikke töötingimusi. Kõik koolitusbaasid vastasid koolituse vajadustele. Kultuurilooline osa tähtsustus Põltsamaal, Jänedal ja Noarootsis, selle võimenduseks kujunes muusikatund. Edaspidi peaks selle temaatika jaoks enam aega leidma.

Integratsiooniliste õppekavalaagrite tegevus

Laagrites osales 277 inimest (102 kooli). Osalejate arv oli sisu ja korraldust arvestades optimaalne (40-45 osalejat). Juulikuine laager jäi osalejate jaoks liigselt suvepuhkuste keskele, mistõttu selles osales 22 pedagoogi 9st koolist.

Õppekavalaagrites tutvustasid **piirkondlikku hariduselu** haridusametnikud Margus Oro (Jõgeva maakond), Kersti Laastau (Järva maakond) ja Avo Veermäe (Tartu linn); Tartu linna hariduskomisjoni liige Vadim Mitroškin, Noarootsi Gümnaasiumi direktor Laine Belovas. Esinemised olid faktitihedad, löid aluse kooli, klassi ja õpilase lahenduste mõtestamiseks avaramas kontekstis. Jõgeva ja Järva maakonna puhul tunnustati eriti haridusproblematika esituse maakondlikku terviklikkust ja tulevikulist sihiseadet.

Integratsiooni-teema teoreetiline käsitlus kasvas välja ühelt poolt esimese laagri paneelesinemiste ja Estica-ümarlaua probleemidest (rühmatööde analüüs sai järgneva programmi põhjenduseks isegi suuremal määral kui laagrite kavandajad seda ette olid näinud), teiselt poolt Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi integratsiooniuurimusest. Iris Pettai ja Ivi Proosi materjal ja selle arendus rühmatöodes olid osalejate jaoks huvitavad. Koolituses kogetu andis koolikohast täiendust küsitluses kogutule. Väljaandes *Kool ja integratsioon: integratsioon ja kool* on uurimust esitletud kooliinimesi kui sihtgruppi arvestades. Mitmed koolituses tehtud integratsiooni toetavad töövormid on oma koha leidnud ka riiklikus integratsiooniprogrammis.

Esimese päeva õhtust alustasid laagrites tööd kaks n-ö **virtuaalset kooli** — see andis võimaluse näha kooli kui organisatsiooni uue pilguga. Koolijuhi rolli täitjad valiti koolitusmeeskonna eelnevaid kokkupuuteid ja esimese päeva aktiivsust arvestades. Kolm koolituspäeva direktori või õppealajuhatajana väikest kollektiivi (u 22 inimest) juhtida oli vastutusrikas ülesanne. Sama tõsiselt võeti ka uut õpetajarolli (aineõpetajast sai klassiõpetaja jmt). Kõigis rollides tuli kanda vastutust: juhina või ühisotsuse kujundamises osalejana. Vastastikuse rikastamise põhimõte oli olulisel kohal. Tuge pakkusid kooli tavapäraseid töövormid - õppenõukogud. Uutes rollides õpiti tavaolukordi nägema uutest vaatenurkadest, mõisteti demokraatlike protseduuride rakendamise raskusi. Laagrites täpsustus tegevuse rollimänguline instruksioon.

Kolmandal päeval töötas laager kahe koolina, kes kolme õppenõukogu koosoleku ja kahe vahepealse koolitustuuri järel pidi jõudma konkreetsete tellimusteni kooli arendusprogrammile, kooliõppekavale ja õpetajakoolitusele. Koolid said kasutada 2x5 **koolituspakkumist**. Ühtki väljapakkumist ei jäetud kõrvale, küll tunti puudust võimalusest läbida kõik koolitused. Kolleegide vahendust ei peetud piisavalt adekvaatseks, kuigi koolitusrühmades oli märgatav, et koolitatavad võtsid väga tõsiselt oma kohustust õpitu-kuuldu kolleegideni viia. Kooli tegevuse hindamine, õpilase statuut, õppekava ja õigusaktid, kool kui organisatsioon, kooli arendusprogramm, õpetaja edukuse määratlemine atesteerimisel, õpetaja uued tehnoloogiad, ainekava, pädevused, projektitegevus — niisuguste koolituspakkumiste toel töötasid koolid välja oma tellimused.

Neljandaks päevaks oli palju töötatud ja tulemuslikult. Filmi "Riik, mida pole olemas" vaatamine andis võimaluse laagris kogetut läbi elada uue nurga alt. Huviga jälgiti projekti "Eesti venekeelse kooli arengumudel" esitlust. Koostööpedagoogika põhimõtted, mida tutvustasid projektijuht ja 4 projektis osalenud kooli juhid, said olulise kaalu, sest need seoti tegevusega koolis, Eesti koolis.

Tagasiside suhtumistest integratsiooni-temaatikasse

Eesti õppekeelega koolide õpetajad tunnetasid vene õppekeelega koolide õpetajate hirmu. (*Kuidas aidata vene keelt kõnelevat elanikkonda, et nad oleksid rahul ja saaksid hakkama eesti ühiskonnas? Raske on lõhkuda barjääri venelaste mõttemaailmas. Nad on nagu rangetes raamides kinni. Kardavad kontrolli ja ei usalda ennast.*) Samas tunnetati ka vene kolleegide kohati süvenenumat õppekavatööd, märkama hakati oma rolli integratsiooniprotsessis. See ehk on tinginud ka vastusignaali: *Sõlmisime uusi sidemeid, isoleerituse barjäärist saime üle, teatud määral saime ka hirmudest üle./ Haridussüsteemist pole kadunud spetsialistid, professionaalid, eeskäijad, kes mõtleavad õpetajale, valutavad tema pärast südant/õppekavalaager aitas taastada enesekindluse, pea unustatud uhkustunde õpetajaameti üle, andis impulsse loominguliseks tööks.*

Hirm vene kultuuri, kooli pärast pole siiski kadunud (*Vene kultuuri säilimise probleemi tänases Eestis lahendada pole võimalik - riigil on teistsugune poliitika*). Integratsiooni peetakse poliitiliseks märksõnaks, millel reaalsuses ei ole rahuldavat väljundit, eriti Ida-Virumaal. (*Pole normaalset programmi - integratsioon on vaid jututuba. Riik on huvitatud muukeelse elanikkonna assimileerimisest*). Väljapääsuna nähakse integratsiooni-laagrite korraldajaist nn koordinatsioonikeskuse moodustamist, pideva ümarlaua "Dialog" ellukutsumist.

Töökeelteks olid eesti ja vene keel, eesti õppekeelega koolidest osalejate ettepanekul domineeris vene keel. See otsus laienes paraku ka vabaaja suhtlusesse, mida vene õppekeelega koolid aeg-ajalt protestisid.

Ühise vene keele otsuse aluseks olid - huvi käsitletava ainese vastu (vajadus kõigest aru saada) ja aja kokkuvõtteid. Eesti keelt toetasid venekeelsete esinemiste puhul eestikeelsed lüümikud. Tuge edaspidiseks eestikeelseks suhtlemiseks on tagasisides ka esile toodud: *sõnavara rikastus uute terminitega. Tunnustati eesti lektorite esinemist (Rohkem kohtumisi eesti teadlaste ja kultuuritegelastega.*

Õppekavaliste integratsioonilaagrite tulemustest

Laagrite tulemuslikkust, sai välja lugeda kahe kooli tööaruandeist, osalenud koolimeeskondade esinemistest ja lõpphinnangutest ankeedis. Osalejate ootused, et seesugused suvekoolid jätkuksid, on suured. *(Tahaks sel aastal tulla teisegi õppekavalaagrisse, ja kõigisse laagritesse edaspidi. Kas see oleks võimalik?)* Paljudel juhtudel väljendati soovi, et see koolitus laieneks tervele koolile. Laagrite töötihe programm ei võimaldanud osaleda kõiges pakutud. *(Oleks soovinud osa võtta mitmest grupitööst, aga valida sai vaid ühe./ Koolitusgrupp oleks võinud olla 5-liikmeline, et ühest koolist oleks saadud osaleda kõigis gruppides.)* Tunnetati, et oma kooli kui tervikut silmas pidades oleks vajatud pikemat süvenemisaega.

Eelmise aastaga võrreldes on osalejad kooli arengukavade ja õppekava küsimustes teadlikumad, rühmatöodes analüüsi kooliolukorda paljudest vaatenurkadest, arendusettepanekud olid põhjendatud ja sisukad. Nn virtuaalsete koolide organiseerimisega said osalejad täiendavaid võimalusi oma seisukohtade esitamiseks ja läbiarutamiseks. Õpiti ka üksteist kuulama, arvestama. Usutakse, et riiklik õppekavatöös saab õpetaja kaasa lüüa just seesuguste laagrite kaudu *(Töö riikliku õppekavaga jätkub. Vajalik on eesti ja vene õppekeele koolide õpetajate tihe koostöö - praktikud ja teadlased koos õppekava uut redaktsiooni ette valmistamas. Kõik see on võimalik, kui jätkuvad seesugused õppekavalaagrid, mida juhivad, targad, haritud ja loovad isiksused.)*

Osalejad on teadvustanud, et

- integratsiooniprotsess eeldab ka individuaalset panust,
- eesti kolleegidega on paljust rääkida, ühise huvi leidmine pole raske - keele õppimine on oluline,
- *kodanikukasvatus, lojaalsus riigile* kannavad sügavat sisu, sisu raamistik tuleneb riiklikust õppekavast, täpsustub kooliõppekavas, õpetaja töökavas;
- õppekavatöö on süsteemne arendustegevus, milles eri koolide lähenemised on õpetlikud, aitavad vabaneda stereotüüpidest;
- meeskonna üksmeelsus ja juhivõime on arendustöös väga olulised;
- tavapärasest tegevusest saab mitmekesisem (ümarlaud, rühmatöö, rollimäng, paneel jne),
- tervikliku ülevaate puudumine kooli arendustegevusest viib käsukorras tööni, see aga pole tulemuslik.

Kahe aasta õppekavalaagritesse kaasa toodud õppekavamaterjalide alusel võib väita, et õppekavatöös on vene õppekeele koolide vahel suuremad erinevused kui eesti õppekeele koolides. On koole, kus alustati kooli õppekava kujundamise protsessi samaaegselt eesti õppekeele koolidega. Aega selle käivitamiseni oli aga rohkem ja saadi keskenduda üldosa põhimõtete analüüsi ja teadvustamisega. Teise äärmusse kuuluvad aga need koolid, kus kaheldakse Eesti suutlikkuses kujundada õppekasvatustöö korralduslikult ja sisult konkurentsivõimeliselt (nt Venemaaga) õppekavaks. Nendes koolides kutsutakse nõukogude-aegseid õppematerjale, tellitakse õpikuid Venemaalt. Õppekavatööd pole käivitatud. Selle rühma koolidest laagritesse meeskondi ei tulnud.

Põhimõtteliselt sama on konstateeritud 1999. aasta laagrite järgselt: **õppekavaarenduses** võib vene õppekeele koolid suures plaanis jaotada 4 gruppi (aluseks reageering kutsele, ankeediandmed, aktiivsus õppekavalaagris, senised koostöökogemused)

- **töötavad** õppekava ideedega juba aastaid, **mõtestavad üldideid** oma piirkonna ja kooli seisukohast
- **mõistavad muutuste iseloomu, aktsepteerivad õppekavas esitatud väärtusi ja on alustanud õppekavatööd**
- **teevad õppekavatööd formaalselt**, ei mõista hariduses toimuvaid muutusi
- **ignoreerivad** ümbritsevat.

Laagritesse ei sattunud esindajaid separeerunud koolidest. Küll ei saa väita, et eemalejääjatest kõik koolid kuuluvad nimetatud viimasesse gruppi.

Aasta jooksul on kasvanud esimesse gruppi kuuluvate koolide arv (loodetavasti ka õppekavalaagrite ja toimkonna eri koolituste mõjul). Teise grupi puhul võib tõdeda, et õppekavatöö alustamisest on saanud õppekavatöö koolielu ühe osana. Õppekavatööd formaalselt tegevate koolide suhtearv tundub olevat väiksem kui eesti õppekeele koolides. Kindlasti pärsib õppekavatööd Eesti üldise ja hariduspoliitilise tausta mittetundmine.

Koolide koostöö on tunnetatud vajadus vene õppekeele koolide pedagoogidele. Eesti õppekeele koolide leidmine laagritesse osutus väga vaevarikkkaks protsessiks. Omaalgatuslikult liitunud peaaegu ei olnudki. Varakevadised otsustused laagrisse tulla, muutusid konkreetse tähtaja saabudes mitmetel enam- ja väheveenvatel põhjustel mittetuleku otsuseks.

Laagrisse tulnud eesti õppekeele koolide hulgas oli enam neid, kes on ühenduse *Omanäoline kool* aktivistide ringist väljapoole jäänud. Need eesti õppekeele koolid, kus õppekavatöö on korralduse, sisu ja tulemuste poolest huvitav ning eeskuju pakkuv, on üksikõpetajate kaupa hõivatud paljude koostööprojektide ja koolitustega. Rahvusvahelises koostöös on need koolid kogunud enesekindlust ja -usku, samas pole neil kooli kui tervikuna kohustust kogutud teadmisi-oskusi jagada. Küllalt palju mõjutas nende koolitusse mittetulemise otsust ka see teadmine, et vene õppekeele koolid on riikliku õppekava rakendamisega aasta võrra hilisemas faasis.

Õppekavalaagritele seatud eesmärkide täitmisest

Mõtestada integratsiooni mõiste sisu ja tegevusraamistikku

Eesmärk teadvustus väga selgesti, sest loengulises esituses tugineti uurimusele, põhitekst esitati jaotmaterjalina kõikidele süvenevaks lugemiseks, lüümikutele koodatu tõi ilmekalt esile olemuslikud küsimused, rühmatöö ülesanded sundisid teoreetilist osa mõtestama. Esimeste laagrite rühmatööde tulemuste alusel laienes põhitekst pidavalt, kuni trükise *Integratsioon ja kooliarendus: kooliarendus ja integratsioon* valmimiseni.

Mõtestada paljurahvuselise ja -kultuurilise Eesti väljakutsed haridusele

Neljapäevalises eesti ja vene õppekeele koolide õpetajate koostöötamises, samadele küsimustele erinevaid lahendusi pakkudes tajuti teravamalt, et eesti-vene erisuste kõrval on oluliseks saanud teised rahvused, teised kultuurid. Haridusele ja koolile esitatavate väljakutsete mõtestamise tasandile jõuti vähe, sest nii eesti- kui ka venekeelses meedias on ülerõhutatud vene kooli ja kultuuri teema.

Kujundada eesti ühiskonna ja hariduse arengu stsenaariumide integratsiooniline tõlgendus

Liikumisena eesti-vene suunal arendati integratsiooni kui nähtuse tõlgendusi kõige enam tegevuskavaliste ettepanekute tasandil, üksikute institutsioonide tasandil. Vene õppekeele kooli kammitises hirm oma identiteedi pärast, eesti õppekeele koolid valdavalt alles avastasid, et integratsioon kui nähtus on seotud ka nendega, seab ka neile ülesandeid ja toob kaasa uusi võimalusi.

Teadvustada demokraatia kui tegevus- ja otsustuspõhimõtte vajalikkust ja võimalusi koolielus

Seda eesmärki silmas pidades oli kavandatud virtuaalsete koolide tegevus, laagri kolmanda päeva valikutespekter koolituspakkumiste näol. Koolitusse tulnud kooli juhtkonna esindajad, koolimeeskondade liikmed said virtuaalse kooli direktori ja õppealajuhataja tegevusi ja otsustusi jälgides, nende korraldusi täites uuelaadse kogemuse õpetajate ootustest kooli juhtkonnale. Igapäevatoos õpetajana toimima harjunuil oli võimalus end proovile panna koolijuhina, võtta vastu otsuseid. Mõlema poole jaoks kujunesid eriti õpetlikuks need kogemused, mis saadi kümnesse pakutud koolitusse lähetamise otsuste langetamisel: kõik soovisid osaleda enam kui kahes koolituses, koolituspakkumiste teave polnud piisav, koolitusse lähetamise otsusteks oli raske kehtestada virtuaalse kooli reegleid.

Esitleda koolide õppekava ja kooli arengukava koostamise kogemusi

Selle eesmärgiga seotud tegevuste osakaal oli suhteliselt väike. Õppekavatöös ja arengukavade koostamises ollakse jõudnud sellesse arengujärku, kus oma lahenduseni jõudmise vaevad ja rõõmud on liiga värsked, et teistelt õppust võtta. Ka oli programm liiga tihe, et metoodikakabineti varudesse süveneda. Koolide tutvustusi kuulati huviga, enam tähelepanu pälvisid vormistus, lisad.

Hinnata kooli õppekavasid, nende koostamise protsessi

Õppekavalaagrites tähendas see ennekõike individuaalseid konsultatsioone. Erandiks kujunes ses mõttes 6 õppekavalaager, kus esimesi päeval tutvustati Eesti-Taani projekti "Eesti venekeelse kooli arengumudel". Välditi üldistavaid hinnanguid, toetati kooli meeskonda enesehindamise teel.

Koolide koostöövõrgustiku loomine õppekavatöö toetamiseks

Juuli alguses jõuti lõpule **õppekavalaagrite** suvehooajaga. Sügisesse jäi kavandatud kaheksas, kokkuvõttev seminar ja järgmise aasta ettevalmistus. Koondlaagri eesmärgid:

- 1) selgitada pilootkooli (piloatkool kui sujuva ja eduka integratsiooni võimalus) ja koolide võrgustiku mõisteid
- 2) määratlada pilootkooli kui nähtuse roll, lähtudes õppekavatööst ja integratsioonist Eesti ühiskonnas
- 3) määratlada võrgustikku kujundavate koolide koht integratsiooniväljal ja õppekavatöös
- 4) kavandada koolide ja võrgustiku arendamise strateegia

Konkurss koolituskohtadele oli väike: koolid on valmis osalema koolituses, pole aga valmis võtma kohustust õpitut-kogetut vahendada teistele koolidele. Piloatkooliks saamise valmidust tõestas õppekavalaagrisse tulekuga 18 kooli, neist 6 eesti õppekeelega kooli.

Piloatkooli mõiste määratlemisel toodi esile järgmisi tunnuseid - *avatus, paindlikkus, koostöövalmidus*. Võrgustikuks ühinenuina ollakse osalised huvitavas arenduskeskkonnas, mitmekesisel arendustöö kogemuste sfäär, õpitakse oma kooli vaatama välishindaja positsioonilt. Tähtsustati ülesandeid, mida pilootkooliks (liiderkooliks) kujunemine kaasa toob: oma kooli seisundi pideva hindamise vajadus, koolikultuuri arendamine, oma näo (niši) leidmine koostöös ja konkurentsis. Samas võimaldab koolidevaheline dialoog saada uut teavet, ühendada ideid, saada toetust oma ideedele, ettepanekutele. Osalemishuvi sõltub sellest, kuivõrd kooli kollektiiv kui tervik, selle liikmed saavad teavet või tuge oluliseks peavad.

Esimene seminar kujunes koolide enesetutvustusteks, et koolis võidaks teistelt kuulnud arvestades teadvustada kooli tasandi huvi, mõelda võrgustiku kui terviku jaoks tähtsatele ülesannetele-eesmärkidele, harjuda teavet vahetama ning suhtlema nt e-posti teel. Eesti keele kui teise keele täiendkoolituse võrgustiku projektijuht Vilja Saluveere juhtimisel mõtestasid meeskonnad järgmisi võtmesõnu *juhtimine, kohtumised ja nõupidamised, konkreetsete inimeste võrgustik, meedia-info, infopank ja selle täiendamine, reklaam, raha, tellimused, vastav keskkond, transport, tugiteenused, koolitus, tegevuse monitooring, erapooletu ekspertiis, jätkusuutlikkus*.

Koolide võrdluses integratsioonikonteksti arvestades toodi eesti õppekeelega koolide puhul esile edukust keelteõppes ja toimetulekustrateegiate õpetamises; vene õppekeelega koolide puhul - "koduse" keelekeskkonna toetust, vene keele ja kultuuri heatasemelist õpetust. Piloatkoolide võrgustik võiks kujuneda omamoodi koostöiseks metoodikakeskuseks. Sellest ülesandest lähtuvalt kaaluti koolide, meeskondade koolitusvajadusi. Tähtsustati pedagoogilisi oskusi ja metoodikaid tutvustavat kursust, arvuti- ja keeleõpet, juhtimis- ja meeskonnatöö arendust.

Koostöös peeti vajalikuks välja töötada pilootkooli põhikiri, uute rollide määratlus, nende kujundamise ja rakendamise käik. Leiti, et eesti õppekeelega kool on valdavalt passiivse pealtvaataja rollis, sidemeid vene

õppekeele koolidega on minimaalselt. Ei tajuta mitmekultuurilisust kui väljakutset, kuigi koolis suureneb õpilaste arv, kelle kodukeel pole eesti keel. Pilootkoolide võrgustik võiks olla üks mooduseid, mis õpetab nägema vene õppekeele kooli kui huvitavat partnerit. Ühiseid võimalusi on igapäevases koolitöös, vaba aja sisustamisel. Koostöö käigus tekib eesti õppekeele koolil ka reaalne roll muulaste integreerimisel: tajutakse ühisosa tegelikku mahtu, vastastikku rikastavat suhet. Et olla tulemuslikum ja saada alus tulemuslikkuse hindamiseks, oleks vaja monitooringuid, sh koolide koostööhoiakute suhtes.

Pilootkoolide võrgustiku kujundamisel peeti oluliseks koolide huvitatust. Seminaril osalenud meeskonnad on teadvustanud kooli õppekavatööd üldise intergatsiooniprotsessi osana. Osalemine õppekavalaagrites on kujundanud teatud ühise tausta, aga liiderkoolideks kujunemiseks vajatakse koolitustuge grupina. Seminari lõpus seati koolidele pikemaajaline ülesanne - määratleda oma roll võrgustikus kooli õppekavalist tegevust ja integratsiooni üldist tausta silmas pidades.

Projekti "Avatud õppekava" toimkonna areng

Võrgustiku kujundamise ülesanne seab projekti "Avatud õppekava" toimkonna ette uutlaadi ülesanded. Tõenäoliselt tähendab see toimkonnaliikmete ülesannete ja vastutuse täpsemat määratlemist. Vormiliselt võiks see väljenduda projektijuhi ja enam hõivatud toimkonnaliikmete puhul pikemaajaliste töövõtulepingute (kvartal, poolaasta, aasta) sõlmimises. Lepingu lisa on kohustuste loend ja ülesannete täitmise tähtajad. Senises tegevuses on olulisel kohal toimkonnaliikmete missioonitunne, mistõttu projektijuht Elsa Gretškina on suutnud tagada, et kavandatud tegevused ellu viiakse. Kindlasti on vaja projekti juhtimise koolitust projektijuhile ja paarile toimkonna liikmele.

Trükiste ettevalmistamine on toimkonnale uus ülesanne, mida pole osatud kavandada. 1998. a õppekavalaagrite trükise järel plaaniti mitu kogumikku koolitusmaterjalidest, toimkonna seminaridest ja rühmatööde tulemustest. Koostamistöö osutus eeldatust mahukamaks, valmis tekstide viimistlemisse suhtuti väga tõsiselt, mistõttu plaani ei suudetud täita. Kirjutamiskogemuste vähesus ja algmaterjalide hulk oma vastasmõjus on olukorda keerustanud. Näiliselt lihtsatele toimingutele on kulunud kavandatust enam aega. Esimese trükise mudel (kõrvuti lehekülgedel on sama tekst eesti ja vene keeles) on seatud ideaaliks, mida üritatakse 2000. aasta trükistega jätkata. Tähtis on ka vastutuse laiendamine Elsa Gretškinalt teistele toimkonnaliikmetele.

Pilootkoolide seminar märkis uue tegevussuuna algust. Seminarist osa võtnud koolide vahepealne arengu hindamise järel saaks toimkond teha otsustused edasisest tegevusest. Esmase lahendusena võiks kõnesse tulla ka esimesest pilootkoolide seminarist osavõtnute liitumine eesti ja vene õppekeele koolide õpetajaid ühendavaks õpetajate ümarlauaks.

Toimkonna tegevus seostus esimesel poolaastal koolituse ettevalmistamisega. Teisel poolaastal jätkati rööbiti üleriigiliste koolitustega koolide tellitud koolitusega. Koolitajad tunnetasid vajadust edasi areneda koolitajaoskustes (esitlusmaterjali vormistamine, esinemisoskus jm), et valmis olla koolitusmissiooni jätkamiseks uues situatsioonis - oma programmi tutvustamine võimalikele tellijatele, läbirääkimised tellijatega, tugistruktuuri, s.o koolituse vahendaja leidmine jmt. Oluliseks peeti, et ka edaspidi suudetaks ühte koolitusgruppi kaasata eesti ja vene õppekeele koolide esindajaid.

Integratsioon on piiride ületamine iseendas. See algab iseenda ja teiste piiride mõistmisest.